

РОЗДІЛ 4. СПРИЯННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕЛЕМЕНТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

М. ХАРКОВА

4.1. НАПРЯМКИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

Для розгляду питання щодо інвестування розвитку МСП за основу можливо взяти форми інвестиційної діяльності, передбачені ГК України у ч. 2 ст. 326:

«Формами інвестування інноваційної діяльності є:

- державне (комунальне) інвестування, що здійснюється органами державної влади або органами місцевого самоврядування за рахунок бюджетних коштів та інших коштів відповідно до закону;
- комерційне інвестування, що здійснюється суб'єктами господарювання за рахунок власних або позичкових коштів з метою розвитку бази підприємництва;
- соціальне інвестування, що здійснюється в об'єкти соціальної сфери та інших невиробничих сфер;
- іноземне інвестування, що здійснюється іноземними юридичними особами або іноземцями, а також іншими державами;
- спільне інвестування, що здійснюється суб'єктами України разом з іноземними юридичними особами чи іноземцями».

Також, відповідно до п. 14.1.81 Податкового кодексу України інвестиції розподіляються на:

- капітальні інвестиції – господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм ПК України;
- фінансові інвестиції – господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів, вони поділяються на: а) прямі інвестиції – господарські операції, що передбачають внесення коштів або майна в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою при їх розміщенні такою особою; б) портфельні інвестиції – господарські операції, що передбачають купівлю цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку або біржовому товарному ринку;
- реінвестиції – господарські операції, що передбачають здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок прибутку, отриманого від інвестиційних операцій.

В даному дослідженні вказані форми будуть розглядатися як форми інвестування та аналізуватися окремі, найбільш доступні з них.

У Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленій Указом Президента України від 12.01.2015 року, основною метою визначено впровадження в Україні європейських стандартів життя та її вихід на провідні позиції у світі. Задля цього рух вперед пропонується здійснювати за певними векторами, серед яких першим визначено вектор розвитку. У своєму змісті, окрім інших реформ і програм, він передбачає програму розвитку малого та середнього бізнесу, яку визначено у складі пріоритетних.

Держава, органи місцевого самоврядування мають стимулювати розвиток високих технологій та інновацій в МСП не тільки за допомогою належного правового регулювання, а й шляхом додаткового фінансування таких процесів та запровадження пільгових режимів оподаткування.

Однак наразі така підтримка з боку держави, на жаль, має переважно декларативний характер. Тому важливими є місцеві ініціативи.

Щорічно, починаючи з 2010 року, у Харкові проводиться Міжнародний економічний форум «Інновації. Інвестиції. Харківські ініціативи!». Форум націлений на розвиток міжнародної економічної інтеграції, демонстрацію існуючих можливостей і перспектив розвитку провідних галузей економіки, розбудову дієвої системи державно-приватного партнерства, підвищення конкурентоспроможності регіонів, розгляд практичних дій з реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні.

Метою Форуму є налагодження співробітництва між міжнародними організаціями, органами публічної влади, громадськими об'єднаннями та бізнесом, а також сприяння розвитку Харківського регіону як потужного, культурного, економічного, інформаційного та інвестиційно привабливого центру України.

Одним із способів сприяння залучення інвестицій в елементи інноваційної інфраструктури м. Харкова є проведення інвестиційно-інноваційних конференцій, семінарів, круглих столів, форумів та інших масових заходів, спрямованих на стимулювання фінансування наукових досліджень та інновацій.

Необхідно відзначити, що наприкінці 2017 року у Харкові відбувся ярмарок стартапів, метою якого була презентація інноваційних проектів потенційним інвесторам. Під час заходу ЗВО міста та окремі команди розробників презентували свої проекти потенційним інвесторам. Після презентацій учасники ярмарку взяли участь в обговоренні проектів, а також були організовані переговори з представниками бізнесу.

Затвердження та реалізація навчальних, інформаційних, конкурсних програм розвитку МСП.

У 2017 році K.FUND запустив школу МСП в Харкові. «Школа МСП» – це проект, який має на меті стимулювати розвиток підприємництва в Україні. Проект розраховано на слухачів із різним рівнем досвіду, які мають можливість у стислі терміни отримати актуальні знання та практичні навички ведення власного бізнесу. Програма школи МСП передбачає короткостроковий інтенсивний курс із основ фінансового, маркетингового, операційного, управлінського напрямів організації підприємницької діяльності. Метою навчання є розробка дієвого бізнес-плану для вже існуючого підприємства або нової компанії.

У місті Харкові проводяться комплексні заходи щодо підтримки інноваційної діяльності малого і середнього бізнесу, зокрема Інформаційний день «Програма Горизонт 2020 для МСП», як фінансовий інструмент підтримки інноваційного бізнесу, що був присвячений висвітленню інструментів залучення коштів на розвиток та комерціалізацію інноваційних проектів за допомогою участі у спеціальних грантових програмах Горизонту 2020 для МСП (SME Instrument); семінар-дискусія «Інструменти підтримки інноваційної діяльності МСП на регіональному рівні», де обговорювались шляхи знаходження оптимальних форм співпраці між бізнесом, наукою та владою і дискусія стосовно формату регіональної (міської) програми підтримки інноваційного бізнесу у контексті підходу «розумної спеціалізації» (Smart specialization).

Аналізуючи дослідження «Розвиток МСП в Україні: проблеми, потреби, перспективи»¹, проведене Центром міжнародного приватного підприємництва у 2015 році, необхідно звернути увагу на думку експертів про те, що теоретично у розвитку сектора МСП повинні бути зацікавленими всі гілки влади, але практично ніхто з них не демонструє чіткої пріоритизації діяльності у напрямі підтримки МСП. Публічні органи влади в цілому повинні бути зацікавлені у розвитку сектору МСП, але існує розподіл повноважень, згідно з яким розподіляється і відповідальність: КМУ найчастіше згадується як відповідальний за розвиток МСП центральний орган влади; експерти частіше вказують на зацікавленість самих МСП (зокрема бізнес-об'єднань); місцеві органи влади згадуються як найбільш зацікавлені у розвитку МСП.

Існуючі окремі засоби підтримки МСП за рахунок інноваційних структур в Україні:

Відповідно до ст. 21 Закону України «Про наукові парки» для виконання статутних завдань НП може створювати статутний і резервний фонди, фонд підтримки інноваційної діяльності та інші фонди, не заборонені законодавством України. Вкладом до статутного капіталу НП можуть бути гроші, цінні папери та інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку.

Крім цього, сказана стаття встановлює, що до джерел фінансування НП належать: кошти статутного та інших фондів НП; фінансові надходження від діяльності НП; інвестиції, надані НП; благодійні внески для розвитку НП та забезпечення реалізації проектів НП; кошти державного та місцевих бюджетів; кошти замовників; інші надходження, не заборонені законодавством України.

Щодо прозорості використання коштів НП слід відзначити, що згідно ст. 22 Закону України «Про наукові парки» НП має право відкривати рахунки в національній та іноземній валютах у банківських та інших фінансових установах.

¹ Розвиток малого і середнього підприємництва в Україні: проблеми, потреби, перспективи. К.: Центр громадської експертизи, Центр міжнародного приватного підприємництва, 2015. 44 с.

Стаття 6 Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» встановлює, що для фінансової підтримки проектів технологічних парків запроваджується бюджетна програма підтримки діяльності таких парків. Разом з цим для реалізації проектів технологічних парків щорічно в Державному бюджеті України за бюджетною програмою підтримки діяльності технологічних парків визначаються кошти, що спрямовуються на: повне або часткове (до 50 відсотків) безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) проектів технологічних парків; повну або часткову компенсацію відсотків, сплачених виконавцями проектів технологічних парків комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування проектів технологічних парків. Порядок надання фінансової підтримки технологічним паркам, їх учасникам та спільним підприємствам для реалізації проектів технологічних парків встановлюється КМУ відповідно до Закону.

Стимулювання діяльності технологічних парків здійснюється за допомогою цільових субсидій (ст. 7 Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»). Зокрема, для реалізації проектів технологічних парків, їх учасникам та спільним підприємствам, які виконують проекти даних парків, державою надаються цільові субсидії у вигляді: сум ввізного мита, що нараховуються згідно з митним законодавством України при ввезенні в країну для реалізації проектів технологічних парків нових устаткування, обладнання та комплектуючих, а також матеріалів, які не виробляються на території держави.

При цьому на спеціальні рахунки учасників технологічних парків та спільних підприємств, які є виконавцями проектів технологічних парків, зараховуються 50 відсотків сум ввізного мита, а решта 50 відсотків сум ввізного мита зараховуються на спеціальний рахунок керівного органу відповідного технологічного парку.

Порядок зарахування сум ввізного мита на спеціальні рахунки технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств, порядок використання коштів цільових субсидій та порядок контролю за їх використанням встановлюються КМУ.

В останні роки мала місце практика відсутності в Законі України «Про Державний бюджет» передбаченого бюджетного стимулювання інноваційної діяльності, зокрема для проектів технологічних парків.

Недоліки в правовому режимі сприяння залучення інвестицій в інфраструктуру підтримки МСП, інноваційного підприємства:

- відсутність в Законі України «Про Державний бюджет» передбаченого бюджетного стимулювання інноваційної діяльності, зокрема для проектів технологічних парків;
- відсутність єдиної концепції в державній політиці щодо інвестування в інноваційну інфраструктуру;
- відміна єдиної системи обліку іноземних інвестицій, яке негативно позначається на залученні іноземних інвесторів.

Пропозиції щодо правових механізмів заохочення інвестування в інноваційну інфраструктуру:

Ініціювання змін до законодавства з таких питань:

- оптимізація і здешевлення процедури надання адміністративних послуг;
- фінансування місцевих та регіональних програм розвитку МСП, як за рахунок державного, так і місцевого бюджетів;
- стимулювання розвитку бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, промислових, технологічних парків тощо, як пріоритетних структур регіонального рівня;
- сприяння створенню, просуванню стартапів та інвестуванню в них відповідно до стратегій та програм м. Харкова та місцевих бюджетів;
- проведення інвестиційно-інноваційних конференцій, семінарів, круглих столів, форумів та інших масових заходів, спрямованих на стимулювання фінансування наукових досліджень та інновацій;
- створення на базі МОН електронного обліку іноземних інвестицій та потенціальних об'єктів інноваційної інфраструктури для інвестування, що сприятиме залученню іноземних інвесторів в інноваційне підприємництво.

4.2. ДОСТУП УКРАЇНСЬКИХ МСП ТА ІННОВАЦІЙНИХ СТРУКТУР ДО ФІНАНСУВАННЯ

Як окремий напрямок інвестування в МСП, в інфраструктуру підтримки підприємництва та в інноваційну інфраструктуру необхідно розглядати надані міжнародними організаціями кредити, позики та гранти за рахунок коштів бюджету ЄС та фондів ЄС, що відповідає ч. 2 ст. 326 ГК України.

4.2.1. Іноземне фінансування МСП та інноваційних структур і розвитку підприємництва.

Для українських суб'єктів господарювання можливо отримати допомогу від 5 великих Структурних та Інвестиційних Фондів (Structural & Investment Funds) ЄС. ЄС запроваджує також централізовані фінансові інструменти, керовані безпосередньо Європейською Комісією.

Європейськими партнерськими організаціями за допомогою яких реалізуються і фінансуються програми для МСП України є:

- Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР);
- Європейський інвестиційний банк (ЄІБ);
- Німецький банк розвитку (KfW);
- Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР);
- Світовий Банк;
- Міжнародний торговий центр.

Інформація про програми фінансування одержана на сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (<http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>).

Взаємодія зацікавлених суб'єктів господарювання реалізується через платформу «EU4Business», яка управляється Міністерством економічного розвитку і торгівлі України.

Програми, які можуть бути використані для підтримки МСП або державними органами чи органами місцевого самоврядування для провадження реформ МСП.

1) Європейський фонд для Південно-Східної Європи (EFSE). Тривалість проекту: 2009–2019. Партнер-Виконавець: Німецький банк розвитку (KfW). Бюджет ЄС: 5,1 млн євро. Фонд має на меті сприяння економічному розвитку та процвітання шляхом додаткового сталого фінансування насамперед мікро- та малих підприємств та приватних господарств через відповідні місцеві фінансові установи. Бенефіціари: ММСП, а також приватні господарства з низьким доходом. Діяльність: надання кредитів, технічна допомога. Європейський фонд для Південно-Східної Європи здійснює діяльність через партнерські банки куди МСП можуть звернутися з заявкою для участі у цьому проекті, а саме: ПАТ «Мегабанк», ПАТ «ПроКредит Банк», CreditWest Bank (особлива увага надається сільськогосподарським підприємствам з 21 грудня 2017).

2) Від стратегії до дії. Тривалість проекту: 2017–2020. Партнер-виконавець - OECD. Бюджет ЄС: 4 млн євро. Цей проект, в якому приймає участь багато країн, підтримує реформи у сфері підвищення конкурентоспроможності та поліпшення бізнес-середовища в країнах Східного партнерства та діє як на національному, так і на регіональному рівнях. На національному рівні ОЕСР забезпечує індивідуальну підтримку в розробці, моніторингу та модернізації стратегій та програм, які сприяють реалізації реформ у сфері розвитку приватного сектору, процесу розробки конструктивної політики та розширенню бізнес-середовища. На регіональному рівні ОЕСР стимулює впровадження реформ за допомогою партнерських перевірок та діалогу з питань регіональної політики. Бенефіціари: Директивні органи у сфері розвитку приватного сектору, відповідні державні установи, посередницькі організації і, насамперед, приватний сектор в шести країнах Східного партнерства. [<http://www.oecd.org/>]

3) Мережа центрів підтримки бізнесу в Україні. Тривалість проекту: 2016–2020. Партнер-виконавець: Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Бюджет ЄС: 40 млн євро (28 млн євро для консультативної допомоги, 12 млн євро для прямого кредитування). Програма спрямована на підвищення конкурентоспроможності та поліпшення доступу до фінансування для українських МСП шляхом надання консультацій та зміцнення потенціалу, а також на підготовку до фінансування від ЄБРР та інших фінансових установ. Крім того, програма сприяє створенню мережі з 15 центрів підтримки бізнесу по всій країні з метою підтримки МСП в отриманні належного фінансування та ноу-хау для розвитку бізнесу. Проект буде корисним для щонайменше 30 000 МСП та підприємців. Бенефіціари: